

УДК 338.246

У. З. Ватаманюк-Зелінська,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри державних фінансів
Львівської державної фінансової академії

ЗАХОДИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА У ПРОМИСЛОВОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

У статті розглянуто проблемні аспекти фінансування видатків на реалізацію бюджетних програм. Проаналізовано державні видатки на фінансування програм, пов'язаних із розвитком підприємництва. Акцентовано увагу на перевагах інвестиційної підтримки галузей виробничого сектору економіки, що в перспективі забезпечить поповнення дохідної частини бюджетів усіх рівнів.

Ключові слова: регіональна політика, промисловий сектор, підприємництво, механізм розподілу фінансових ресурсів.

У. З. Ватаманюк-Зелінская
МЕРЫ РЕГИОНАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ ДЛЯ
ПОДДЕРЖКИ РАЗВИТИЯ
ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА
В ПРОМЫШЛЕННОМ СЕКТОРЕ ЭКОНОМИКИ

Рассмотрены проблемные аспекты финансирования расходов на реализацию бюджетных программ. Проанализированы государственные расходы на финансирование программ, связанных с развитием предпринимательства. Акцентируется внимание на преимуществах инвестиционной поддержки отраслей производственного сектора экономики, что в перспективе обеспечит пополнение доходной части бюджетов всех уровней.

Ключевые слова: региональная политика, промышленный сектор, предпринимательство, механизм распределения финансовых ресурсов.

U. Z. Vatamanyuk-Zelinska
THE MEASURES OF REGIONAL POLICY
IN MAINTENANCE OF THE ENTREPRENEUR
DEVELOPMENT IN THE INDUSTRIAL
SECTOR OF ECONOMICS

The problematic aspects of costs financing on realization of budgetary programs are considered. State expenses on financing programs related to enterprise development are analyzed. Attention is paid to advantages of industrial sector of economics investment support that in prospect will provide the replenishment of income part of budgets on all levels.

Key words: regional policy, industrial sector, enterprise, mechanism of financial resources division.

Постановка проблеми. Сьогодні регіональна політика розглядається як один із напрямів діяльності місцевих органів влади для забезпечення динамічного соціально-економічного розвитку територій. Доволі гострою в реалізації системи заходів регіональної політики є проблема оптимізації взаємовідносин центральної влади та місцевого самоврядування. Зокрема існує потреба у функціонально обґрунтованому розподілі їх повноважень, з огляду на сучасні умови розвитку ринкової економіки. Не останню роль при цьому відіграє система заходів місцевої влади, спрямована на формування сприятливого підприємницького середовища в регіоні з метою підтримки виробничих галузей його господарського комплексу, тобто реалізація завдань державної регіональної політики.

Важливість врахування регіональних особливостей при виробленні політики підтримки «виробничого» підприємства пов'язана з тим, що цей структурний елемент ринкової економіки переважно зорієнтований на місцеві ринки, а також допомагає задіяти підприємницький потенціал як вагомий ресурс регіонального розвитку промислового сектору. При цьому здійснюється вплив на економічну, соціальну та екологічну його компоненти, що сприяє збалансованому розвитку того чи іншого адміністративно-територіального комплексу. В перспективі це поєднання забезпечить економічне зростання – через розвиток промислових галузей економіки територій, а також соціальну стабільність для їх населення – за рахунок додаткових

надходжень до відповідних місцевих бюджетів та спрямування видатків цих коштів на забезпечення першочергових соціальних потреб.

Під регіональною політикою розвитку підприємництва слід розуміти, з одного боку, чітко опрацьовану в законодавчому аспекті практичну діяльність центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в усіх регіонах країни, спрямовану на створення необхідного комплексу умов розвитку підприємства, а з другого – соціально-економічні заходи, що здійснюються в рамках загальнодержавної політики, закріпленої у законодавстві самими регіонами для досягнення тих чи інших регіональних та місцевих цілей і завдань [1].

Отже, для організації ефективної господарської діяльності в межах території (регіону) слід забезпечити розвиток галузей її економіки, котрі здатні спрямувати поступ цієї адміністративно-територіальної одиниці в напрямі забезпечення сталого регіонального розвитку. Своєрідне поєднання виробничого і підприємницького потенціалів, за цієї умови, сприятиме досягненню стратегічних цілей розвитку регіонального промислового комплексу шляхом активізації державної регіональної політики. Необхідність комплексного вирішення проблем підприємницького сектору зумовлює реформи в регіональній економіці – зміну її прогресивної структури з орієнтацією, насамперед, на розвиток виробничих галузей, які можуть задовольнити по-

треби споживчого сектору. Тому об'єктивною передумовою подолання кризових явищ є, як свідчить світовий досвід, використання ефективних важелів фінансової підтримки розвитку підприємницького сектору в активізації виробничих процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціально-економічні потреби розвитку та функціонування підприємництва підтверджені результатами багатьох наукових досліджень. Проблемність питань реалізації регіональної політики щодо формування необхідних заходів з організації управління підприємницьким сектором та сприяння його фінансової підтримки знайшли своє відображення у працях таких учених-економістів, як В. Борисова [2], І. Гладій [3], М. Долішній [4], І. Лютий і Л. Демиденко [5], А. Мельник [6], О. Невелєв та Б. Данилишин [7], С. Романюк [8], С. Юрій і Є. Савельєв [9], О. Шевченко та І. Іванова [10].

Водночас досі немає загальноприйнятого підходу до вирішення проблем гармонізації суспільного розвитку, який передбачав би взаємодію економічної, соціальної та екологічної його складових, що в сукупності підкреслюють необхідність реалізації системи заходів регіональної політики, орієнтованих на підвищення ролі виробничої сфери регіону. Важливе значення при цьому має розкриття нових можливостей підприємницького потенціалу, здатного виконувати функції генератора сталого регіонального розвитку.

Мета статті – визначення концептуальних засад здійснення регіональної політики із використанням бюджетних важелів розвитку підприємницького сектору економіки нашої держави.

Основні результати дослідження. Сьогодні бюджетні кошти залишаються головним джерелом фінансової підтримки розвитку регіонів, але це джерело, в силу цілого ряду причин, не забезпечує створення адекватної фінансової бази для сталого регіонального розвитку. У бюджетній політиці держави зроблено акцент на фінансовій підтримці тих територій, які характеризуються негативними соціально-економічними наслідками для розвитку господарських систем. Та у зв'язку із виникненням кризових явищ в усіх сферах суспільного життя збільшується і кількість депресивних територій, які для розв'язання проблем заради досягнення стабільності власного розвитку потребують додаткових фінансових та матеріальних ресурсів. Найбільш прийнятним напрямом реалізації ефективної фінансової політики, у цьому аспекті, виступатиме процес виконання регіональних програм, які передбачають комплекс заходів у пріоритетних напрямках розвитку територій і здійснюватимуться із залученням потенціалу підприємницького сектору економіки території. Ефективність впровадження таких програм залежить від стабільності їх фінансування, яке забезпечується за рахунок коштів місцевих бюджетів та регіональних фондів підтримки. Роль і місце регіональних програм у процесі реалізації фінансової політики держави сьогодні має доволі велике значення, особливо з огляду на необхідність реалізації основних завдань державної економічної політики, яка спрямована на активізацію розвитку промислових галузей економіки країни.

Підтримання належних виробничих процесів в адміністративно-територіальному комплексі потребує додаткових джерел фінансової підтримки. Залучення бюджетних коштів, за умови їх ефективного розподілу, сприятиме розвитку господарських формувань, а фінансування суб'єктів виробничої діяльності підприємницького сектору стимулюватиме їх до ефективного «відпрацювання» вкладених коштів. Залучення бюджетних ресурсів з метою стимулювання і нарощування виробничого потенціалу регіону передбачає їх використання в напрямі підтримки підприємництва. Слід відзначити, що нині частка бюджетних витрат у фінансуванні малих підприємств, які займаються виробничою діяльністю, є незначною. Це, зокрема, пояснюється невеликою їх кількістю, а також, на перший погляд, відсутністю перспективних можливостей подальшого функціонування, адже отримати прибуток «вироб-

ничі» суб'єкти господарювання можуть лише в довгостроковій перспективі.

Бюджетне фінансування цього напрямку економіки сприятиме стимулюванню розвитку виробничих комплексів і, зокрема, відродженню допоміжних виробництв. І якщо звернути увагу на пріоритети виробничо-господарської діяльності, то, розглядаючи їх крізь перспективу промислового розвитку країни загалом, зауважимо, що відродження у підприємстві допоміжних виробництв для виробничих галузей дає змогу отримати чимало позитивних наслідків. Комплексна спорідненість таких двох елементів, як основне і допоміжне виробництво, закладає основи для ефективного перебігу інноваційного циклу на підприємствах пріоритетних галузей економіки, сприяє оптимізації управління бізнес-процесами й створює передумови до сталого регіонального розвитку в результаті зростання економічного потенціалу адміністративно-територіальних утворень. У перспективі, співпраця підприємств основного і допоміжного виробництва, через спорідненість їх виробничих процесів, може сприяти формуванню нових господарських утворень: промислово-фінансових груп, корпорацій, концернів, альянсів, транснаціональних компаній.

Визначаючи стратегічні властивості підприємництва для можливостей розвитку промислового комплексу регіону, слід відмітити ряд моментів, що характеризують їх взаємодію та економічну спорідненість. Деякі напрями взаємодії виробничого та підприємницького потенціалу для забезпечення збалансованого регіонального розвитку представлені у табл. 1.

Мале підприємництво сьогодні є пріоритетним видом бізнесу на більшості територій України. Про це свідчить зростання загальної суми видатків обласних бюджетів, витрачених на виконання заходів регіональних програм підтримки розвитку підприємництва за період 2001–2009 років (водночас, у 2006–2009 рр. динаміка зміни обсягу фінансування цього напрямку стала нестабільною). Намітилася тенденція до збільшення кількості адміністративно-територіальних одиниць, які фінансуються в рамках регіональних програм із місцевих бюджетів (у 2007 р. вперше така практика поширилася на всі регіони України). Лідерські позиції за обсягами бюджетного фінансування мали: Автономна Республіка Крим, Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Івано-Франківська, Хмельницька області та місто Київ; найнижчі обсяги бюджетних видатків на зазначені цілі були зафіксовані в Київській області. У зв'язку з цим спостерігаються значні диспропорції в сумах бюджетного фінансування регіональних програм. Наприклад, обсяги видатків на фінансову підтримку підприємств малого бізнесу у відповідних регіонах коливаються від 655,21 грн. у місті Києві до 14,76 грн. у Закарпатській області та 3,54 грн. у Київській області [11]. У перспективі можливості розвитку малого та середнього бізнесу цілком залежать від нових норм податкового законодавства. І лише за умови бюджетної підтримки малі підприємства можуть освоювати та реалізовувати виробничий напрям власної діяльності.

У цілому, аналізуючи фінансове забезпечення регіональних програм розвитку, до реалізації яких повною мірою причетний підприємницький сектор, слід відмітити позитивні тенденції, що характеризують фінансову сторону його підтримки. Обсяги фінансування з місцевих бюджетів регіональних програм підтримки підприємництва представлено на рис. 1.

Варто зауважити, що реалізація завдань державної регіональної політики щодо фінансової підтримки програм розвитку підприємницького сектору забезпечується частковим відшкодуванням із місцевих бюджетів відсоткових ставок за кредитами, залученими суб'єктами малого та середнього бізнесу (наприклад, упродовж 2007 року кількість регіонів, що здійснювали компенсації, зросла з 9 до 16) [12]. Фінансову допомогу отримали суб'єкти господарювання, які займаються виробництвом, працюють у сільському господарстві, надають послуги населенню. За кількістю суб'єктів господарювання, які отримали фінан-

Таблиця 1

Можливі напрями взаємодії виробничого та підприємницького потенціалу для забезпечення збалансованого розвитку регіону

Позитивні	Негативні
Розвиток виробничого підприємництва сприятиме досягненню цілей у реалізації стратегії сталого регіонального розвитку	Незначна організаційна результативність заходів підтримки малого підприємництва в напрямі сприяння розвитку виробничого сектору; дублювання функцій в управлінні розвитком територій та ризик інвестування виробничих проєктів органів місцевого самоврядування
Прийнятність ризику внаслідок залучення підприємств малого бізнесу до процесу нарощування виробничого потенціалу регіону	Сприяння розвитку підприємницького сектору можливе не в усіх виробничих галузях, пріоритетних для певного регіону
Підприємницька ініціатива є властивою для допоміжних до виробничих, так званих «супутніх галузей»	Відсутність стимулів у підприємств для роботи у цьому напрямі
Стимулювання підприємницьких процесів у регіоні шляхом фінансової підтримки розвитку малого підприємництва органів місцевого самоврядування у пріоритетних галузях економіки	Відсутність виробничих потужностей та джерел фінансування для їх створення
Сприяння виробленню нових та вдосконаленню діючих механізмів бюджетної підтримки підприємства (залучення коштів іноземних кредитних ліній, розвиток мережі регіональних фондів підтримки підприємства, участі органів місцевого самоврядування у капіталі виробничих підприємств малого бізнесу)	Додаткові витрати фінансових, виробничих та людських ресурсів для забезпечення оптимального поєднання інтересів виробника, споживача, територіальної громади та органів місцевого самоврядування
Можливість виходу на нові ринки збуту заада компенсації додаткових витрат фінансових, виробничих та людських ресурсів	Необхідність забезпечення конкурентних переваг продукції малих виробничих підприємств
Реалізація бізнес-процесів за допомогою інформаційних технологій, інтеграція функцій стратегічного і операційного управління, у т. ч. процесів планування, організації роботи малих виробничих підприємств, моніторинг та контроль їх діяльності, регулювання розвитку підприємництва у визначених для території напрямках з метою забезпечення її сталого розвитку	Ризик несприятливих змін за відсутності організаційно-управлінських механізмів, спеціального інструментарію на основі яких можна було б провести аналіз, прогнозування та планування у сфері виробничого підприємництва та передбачити на цю мету фінансування з бюджету
Створення додаткових резервів для забезпечення реалізації можливостей сталого регіонального розвитку шляхом нагромадження підприємницького потенціалу у сфері регіонального виробництва	Неможливе створення резерву будь-яких потужностей унаслідок можливості нерационального використання ресурсів об'єктами господарювання
Гарантія попиту на продукцію виробничих малих підприємств за умови дотримання ними вимог концепції сталого регіонального розвитку через надання преференцій з боку ОМС; інвестування в розвиток підприємництва на визначених умовах з боку місцевої влади; екологічне страхування діяльності виробничих малих підприємств	Обмеженість асортименту страхових продуктів і послуг на вітчизняному ринку загалом
Підвищення ефективності функціонування страхових компаній за рахунок інвестицій у розвиток виробничого підприємництва	Необхідність прийняття на урядовому рівні нових законодавчих актів, які не обмежують здійснення страховими компаніями інвестиційної діяльності, підвищення вимог до рівня їх капіталізації
Виявлення резервів ефективного функціонування страховиків на підставі оцінки рівня капіталізації ресурсів, капіталів і активів	Відсутність показників рівня капіталізації
Визначення ефективності використання капіталу шляхом встановлення ринкової вартості підприємств. Інтегрована організація управління розвитком підприємницьких процесів через делегування окремих функцій у постачанні, збуті, обслуговуванні й т. ін. базовим виробничим комплексом окремої (пріоритетної) галузі	

Джерело: Таблицю складено особисто автором

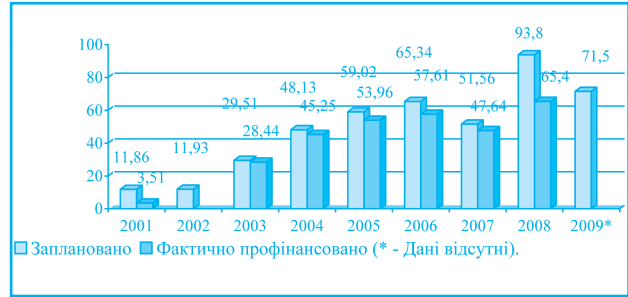

Рис. 1. Обсяги фінансування з місцевих бюджетів регіональних програм підтримки підприємництва, млн. грн.

Джерело: [11]

сову підтримку, перше місце в Україні посіла Сумська область, де фінансову допомогу дістали 49 суб'єктів господарювання на загальну суму 894 тис. грн., друге – Луганська область (41 суб'єкт), а третє місце займає Львівська область, у якій допомогу отримали 33 суб'єкти господарювання [11].

Можливість розширення виробничих потужностей регіону завдяки розвитку промислового сектору, зокрема машинобудування, є перспективною в разі вироблення умов для співпраці органів місцевого самоврядування та суб'єктів малого бізнесу. З метою забезпечення гарантованого ринку збуту і збільшення виробництва для малих підприємств здійснюється ресурсна підтримка. Одна з її форм – залучення таких суб'єктів виробничої сфери до формування, розміщення й виконання робіт, надання послуг для задоволення державних та регіональних потреб.

Подібна співпраця буде ефективною, якщо органи місцевого самоврядування братимуть участь у капіталі цих підприємств та матимуть можливість впливу на їх діяльність у рамках реалізації завдань виваженої фінансово-економічної політики.

Вдосконалення нормативно-фінансової бази функціонування органів місцевого самоврядування сприятиме врегулюванню питання щодо їх права робити внески з місцевих бюджетів у статутні фонди господарських товариств, запобігаючи таким чином неефективному використанню бюджетних коштів. Необхідні рішення місцевої ради в такому випадку повинні передбачати умови ведення спільного бізнесу (включаючи розподіл прибутку), його відповідність економічно-фінансовій політиці ОМС, необхідність участі представників від місцевої влади у наглядовій раді таких господарських товариств для запобігання виникненню небажаних негативних наслідків їх функціонування.

Висновки. Сприяння розвитку підприємництва у промисловому секторі економіки є одним із заходів державної регіональної політики, яка передбачає необхідність фінансової підтримки (інвестиційної та кредитної) пріоритетних виробничих галузей економіки [13]. У ході реалізації її завдань слід зробити акцент на тісній і взаємовигідній співпраці ОМС та господарських структур. З боку органів місцевого самоврядування це означає:

- упровадження пільг у системі оподаткування прибутку (у частині, що надходить до місцевих бюджетів) малих виробничих підприємств, які використовують (розробляють) інноваційний продукт;
- передбачення аналогічної можливості для інвесторів – установлення пільг в оподаткуванні коштів, отриманих завдяки інвестиціям у промислові підприємства (або диференційованої ставки податку залежно від напрямку фінансування і терміну окупності бізнес-проєкту) – у частині коштів, що надходять від їх безпосередньої діяльності до місцевих бюджетів;
- співпраця із фінансово-кредитними установами – шляхом створення бюро кредитних історій для встановлення надійності потенційних позичальників та вироблення методів безпосереднього впливу з метою розвитку галузей промислового сектору;

- вилучення з бази оподаткування доходів, які надходять до бюджетів органів місцевого самоврядування, податку з доходів фізичних осіб, якщо інвестиції здійснені учасником (ОМС чи інвестором) у статут господарських товариств з метою провадження спільної господарської діяльності;
- розвиток супутніх виробництв завдяки участі ОМС у статуті господарських товариств виробничої галузі.

Для ефективної реалізації таких заходів необхідна робота органів місцевої влади, суб'єктів підприємницької діяльності та територіальної громади в напрямі забезпечення сталого розвитку адміністративно-територіальної одиниці шляхом активізації підприємницьких процесів у машинобудівній галузі промислового комплексу. Однак це, своєю чергою, вимагає законодавчого закріплення правосуб'єктності територіальної громади як юридичної особи, що в перспективі дозволить виробити умови щодо дотримання цілової політики та збуту продукції підприємств, співзасновником яких виступатиме орган місцевої влади.

Література

1. Варналій З. С. Мале підприємництво: основи теорії і практики / З. С. Варналій. – К. : Знання, 2001. – 277 с.
2. Борисова В. А. Екологізація підприємницької діяльності / В. А. Борисова. – Суми : Довкілля, 2004. – 120 с.
3. Гладій І. Й. Регіоналізація світового ринку: євроінтеграційний аспект / І. Й. Гладій. – Тернопіль : Економічна думка, 2006. – 544 с.
4. Долішній М. Нові підходи до територіального управління / М. Долішній // Урядовий кур'єр. – 2002. – 26 лют. – С. 6.
5. Лютий І. О. Формування бюджетної політики економічного зростання / І. О. Лютий, Л. М. Демиденко // Фінанси України. – 2006. – № 10. – С. 3.
6. Організаційно-економічний механізм розвитку регіону: трансформаційні процеси та їх інституційне забезпечення : монографія / [Мельник А. Ф. та ін.] ; за ред. А. Ф. Мельник. – Тернопіль : Економічна думка, 2003. – 440 с.
7. Невелєв О. М. Сталий розвиток регіону: стратегічні напрями та механізми / О. М. Невелєв, Б. М. Данилишин. – К. : Знання, 2002. – 230 с.
8. Романюк С. А. Політика регіонального розвитку в Україні: сучасний стан і нові можливості : монографія / С. А. Романюк. – К. : УАДУ, 2001. – 550 с.
9. Економічні проблеми XXI століття: міжнародний та український виміри / [Юрій С. І., Савельєв Є. В. та ін.] ; за ред. С. І. Юрія, Є. В. Савельєва. – К. : Знання, 2007. – 595 с.
10. Шевченко О. Бюджетне регулювання регіонального розвитку / О. Шевченко, І. Іванова ; за ред. А. С. Гальчинського // Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки – 2006. – К. : НІДС, 2006. – С. 399–408.
11. Узагальнений звіт про виконання регіональних програм розвитку малого підприємництва на 2007–2008 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dkrp.gov.ua/control/uk/publish/article.jsessionid=F08E95D74D78C9ACBF2CB1F6210088F6?art_id=93142&cat_id=33774
12. Спільний наказ Мінекономіки і Держкомпідприємництва «Про затвердження рекомендацій щодо порядку часткового відшкодування з місцевих бюджетів відсоткових ставок за кредитами, залученими суб'єктами малого і середнього підприємництва для реалізації інвестиційних проектів» від 06.03.2006 р. № 82/20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua
13. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 р. : (затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001) // Офіційний вісник України. – 2006. – № 30. – Ст. 2132.

Стаття надійшла до редакції 24 листопада 2010 року

Н. Є. Юрик,

старший викладач кафедри менеджменту у виробничій сфері Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

УДК 336.7(075.8)

ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ АНТИКРИЗОВОЇ СТРАТЕГІЇ НА ОСНОВІ СТРУКТУРНО-МОРФОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ

У науковій статті розглянуто питання щодо вибору антикризової стратегії машинобудівних підприємств в кризових умовах функціонування. Беручи до уваги особливості діяльності підприємств цієї галузі, запропоновано на основі структурно-морфологічного аналізу застосувати морфологічну матрицю у процесі вибору антикризової стратегії.

Ключові слова: кризовий стан, антикризова стратегія, структурно-морфологічний аналіз, морфологічна модель (матриця).

Н. Е. Юрик

ОСОБЕННОСТИ ВЫБОРА АНТИКРИЗИСНОЙ СТРАТЕГИИ НА ОСНОВЕ СТРУКТУРНО-МОРФОЛОГИЧЕСКОГО АНАЛИЗА

В научной статье рассмотрены вопросы, касающиеся выбора антикризисной стратегии машиностроительных предприятий в кризисных условиях функционирования. Учитывая особенности деятельности предприятий данной отрасли, предложено на основе структурно-морфологического анализа использовать морфологическую матрицу в процессе выбора антикризисной стратегии.

Ключевые слова: кризисное состояние, антикризисная стратегия, структурно-морфологический анализ, морфологическая модель (матрица).

N. E. Yuryk

THE FEATURES OF ANTI-CRISIS STRATEGY CHOICE BASED ON THE STRUCTURAL AND MORPHOLOGICAL ANALYSIS

Selection of the anti-crisis strategy of the machine-building enterprises in the crisis situation is considered in the article. Considering the features of the enterprise activity of this industry, it is proposed basing on the structural and morphological analysis to use the morphological matrix in the process of the anti-crisis strategy selection.

Key words: crisis situation, anti-crisis strategy, structural and morphological analysis, morphological model (matrix).